

Ex-dakloze Wim Eickholt schreef eerder een boek over zijn situatie. Nu is er een nieuw boek, over de moeizame weg terug naar de samenleving. “Hebt u weer gedronken?” vroeg mijn klantmanager. In mijn dossier bleek het vinkje “verslaving” nog steeds aan te staan.’

‘Hebt u weer gedronken?’

INTERVIEW

TEKST Marc Räkens
FOTO'S Tiva Pam

Stigma' staat er met grote letters op de omslag van het tweede boek van Wim Eickholt. Vorig jaar spraken we de oudleraar over zijn eerste boek *‘Wat ik nou toch heb meegemaakt!’*, dat grotendeels gaat over zijn ervaringen in de maatschappelijke opvang. Zijn nieuwe boek dat als titel *Ex-dakloos, en nu...* meekreeg*, gaat over zijn weg terug de reguliere samenleving in. Die terugweg bleek moeizaam, en dit beschrijft Eickholt op indringende en anekdotische wijze. Een gesprek over stigma's met Wim Eickholt en Jan de Vries, die als (voormalig) beleidsadviseur van het College voor de Rechten van de Mens in briefvorm een bijdrage aan het boek leverde. De Vries is ook bestuurslid van BADT, Belangenbehartiging Amsterdamse Dak- en Thuislozen. We spreken elkaar in de woning van Eickholt. Het is kort na de presentatie van zijn nieuwe boek en er zijn er al een paar honderd van verkocht. Een veelbelovend begin, maar het

is misschien een goed idee dat medewerkers van diensten als Werk en Inkomen of reïntegratiebedrijven het boek van Wim Eickholt ook te lezen krijgen. Stigmatisering blijkt een subtiele en diep ingesleten kwestie waarvan we ons lang niet altijd bewust zijn.

Eickholt: ‘Ik moest onlangs voor een afrondend gesprek naar de afdeling Werk en Inkomen hier in Utrecht. Dat is een hele open ruimte waar je de gevoerde gesprekken goed kunt horen. Zo hoorde ik een medewerker tegen een cliënt zeggen: “Ik zal die medische keuring in ieder geval voor je regelen.” Ik vraag me af of dat wel zo prettig is... Hoe makkelijk praat je over je problemen als je weet dat iedereen dit kan horen?’

Krijg je reacties op je boek?

‘Ja, een hele leuke kwam van een oud-leerling van me. Ik werkte toen op een school die plaatselijk bekendstond als “de dommenschool”. Die leerling zegt dat-ie zich herkende.

Wim Eickholt

Hij heeft met veel moeite zijn droom verwezenlijkt om bij de brandweer te werken. "Ik heb het in één ruk uitgelezen!" zei hij. Terwijl ik weet dat lezen hem best veel moeite kost. Heel leuk om dit zo terug te krijgen, maar het is ook pijnlijk om te horen hoe moeilijk het is om van een stempel af te komen. Als je eenmaal met de opvang, psychiatrie, justitie of zoiets als een "dommenschool" te maken hebt gehad, kom je bijna niet meer van dat stempel af. Het gaat je leven beheersen, en dat kan niet de bedoeling zijn.'

De groep mensen die met stigma's te maken heeft, is dus erg groot. Worden hier, onbewust misschien, mensenrechten geschonden?

Jan de Vries: 'Zo werken stereotypen en vooroordelen natuurlijk wel. Stereotypen zijn ook handig en nuttig. Ze helpen bij het grip krijgen op de grote hoeveelheid informatie die we dagelijks binnenkrijgen. Zo hoef je niet bij alles vragen te stellen. Maar stereotypen leiden ook tot

DAKLOOSHEID IS EEN HUISVESTINGS- PROBLEEM EN GEEN ZORGPROBLEEM

vooroordelen. Vooroordelen over groepen worden ook op individuen toegepast en bepalen vaak het handelen. Dan spreken we al snel van discriminatie, en dat is een groot probleem. Dit geldt zeker voor dak- en thuislozen en degenen die dat zijn geweest.'

In de wet staat dat discrimineren niet mag.

De Vries: 'De wet is belangrijk en geeft houvast, maar mensen handelen natuurlijk heel vaak onbewust op basis van vooroordelen. Het College voor de Rechten van de Mens heeft een project *Selecteren zonder vooroordelen*. Dit is gericht op werkgevers om hun selectieproces meer objectief te maken. Veel organisaties denken dat ze niet discrimineren en willen dit ook niet, en ook deelnemers aan de training denken van zichzelf dat zij nooit discrimineren. Maar dan plaatsen ze rustig toch advertenties waarin ze zoeken naar een "jong en dynamisch persoon". Of ze zeggen dat iemand moet "passen binnen ons team". Dat betekent vaak dat er een gelijke wordt gezocht en dat is meestal niet een ex-dakloze of iemand anders die hiervan afwijkt.'

'Wat is het heersende stereotiepe idee over dakloze mensen? Dakloosheid is eigen schuld en dus dom, dat ten eerste. Dan vaak verslaafd, psychische problemen, onverzorgd. Dat stempel druk je dan altijd op het individu met wie je te maken hebt. Dat is ook het probleem met stigma's, je kijkt niet naar het individu maar je baseert

je op het vooroordeel dat je over de hele groep hebt. Zodra je hiernaar gaat handelen, is er echt sprake van discriminatie. Zeker als de overheid dit doet. Daarom is zo'n boek als van Wim zo belangrijk omdat dit zichtbaar maakt wat het effect is van die vooroordelen. De eerste stap is dat je er bewust van bent dat je ze hebt en dat je er wel degelijk naar handelt.'

Is er een oplossing denkbaar?

Eickholt: 'Ik heb het boek vooral geschreven omdat ik vind dat mensen moeten herkennen en erkennen dat dit bestaat.'

'Wat is het heersende stereotiepe idee over dakloze mensen? Dakloosheid is eigen schuld en dus dom'

De oplossing heb ik ook niet. In ieder geval wilde ik duidelijk maken dat we allemaal eerst mensen zijn. Dat klinkt voor de hand liggend, maar hoe vaak wordt er niet gesproken van verslaafden, daklozen en verwarden? Iemand is niet een probleemgeval, maar een mens met een probleem. Iemand is niet een verslaafde, maar een mens met een verslavingsprobleem. Iemand is niet een dakloze... Het lijkt een klein verschil, maar het is feitelijk heel groot. Nu heeft Beau van Erven Dorens bijvoorbeeld weer een project waarbij mensen direct de sleutel van een woning krijgen. Dat is prima, maar hij zou er eigenlijk ook voor moeten zorgen dat de deelnemer als mens behandeld wordt en niet meer als ex-dakloze die een huissleutel heeft gekregen.'

Het is natuurlijk best lastig om eerst de samenleving te veranderen. Dat is nogal een klus.

Eickholt: 'Je moet ervoor zorgen dat iemand een netwerk om zich heen krijgt waarin hij of zij zich weer echt kan ontplooiën. Als je een huis hebt maar nog steeds naar beneden getrapt wordt, dan ontplooi je je niet maar blijf je in de overlevingsmodus, en dat is niet gezond.'

Wat vind jij het meest sprekende voorbeeld uit je boek?

Eickholt: 'Dat is mijn eigen ervaring bij Werk en Inkomen. Ik kwam daar binnen en was niet helemaal uitgeslagen waardoor ik mijn evenwicht een beetje verloor. Daardoor vielen er spullen op de grond. "Hebt u weer gedronken?" vroeg mijn klantmanager toen. In mijn dossier bleek het vinkje "verslaving" nog steeds aan te staan. Na mijn afkickgevecht en terugkeer van de straat in een eigen woning was dit een behoorlijke klap in mijn gezicht. In feite zou je telkens opnieuw moeten kunnen beginnen en zou je niet benaderd moeten worden op basis van je dossier of verleden.'

Moeten functionarissen misschien getraind worden om mensen meer neutraal te benaderen?

De Vries: 'Het begint natuurlijk bij de bewustwording en met het bewustzijn dat je die vooroordelen hebt en dat dit ook je handelen beïnvloedt. Wim is hierin heel belangrijk als gezicht en ervaringsdeskundige om inzicht te krijgen in welke impact dit heeft. Maar training en bewustwording alleen is onvoldoende. Bij organisaties spelen veel meer factoren een rol; de strategie, je systeem en procedures, het management, de cultuur en je eigen handelen. Op het handelen van de uitvoeringsfunctionarissen gaan zitten is belangrijk, maar je moet ook kijken in hoeverre die andere zaken dit soort dingen sturen. Hoelang is het van belang om te weten dat iemand verslaafd of dakloos is geweest? Hoelang is dit relevant om iemand goed te kunnen helpen?' Eickholt: 'Ik heb ooit een been gebroken. Daar word ik nooit meer aan herinnerd en dit staat in geen enkel dossier...'

De Vries: 'We hebben ergens een omslag gemaakt naar de zogenaamde participatiesamenleving. Het idee was om niet meer te handelen naar wat mensen niet kunnen, maar naar wat ze wel kunnen. Een mooi streven, maar we kunnen wel stellen dat daar niet zoveel van terechtgekomen is. Als functionarissen op basis van stereotypen blijven bepalen wat je wel of niet kunt, dan werken ze in feite tegen de participatiesamenleving in. De basis was dat

je samen met iemand gaat kijken naar wat hij of zij wel of niet kan. Zonder dat die stempels bepalend zijn. En ik neem aan dat Wim en anderen realistisch genoeg zijn om vanuit hun zelfkennis te weten waar hun grenzen liggen, waar ze ondersteuning bij nodig hebben en vooral waar ze goed in zijn. Dat is een hele andere benadering dan vanuit stereotiepe beelden.'

Speelt het wantrouwen van de overheid in de burger niet ook een grote rol?

De Vries: 'Het is interessant om te bekijken in hoeverre dit bepalend is voor het handelen van de individuele ambtenaar. Je hoort wel vaker dat de opdracht is om de burger zo ver mogelijk van de overheid vandaan te houden, door een beroep te doen op het netwerk en familie en als verkapte bezuiniging te voorkomen dat iemand een beroep doet op de overheid.'

Eickholt: 'En inderdaad het wantrouwen, er wordt vaak gedacht dat wij erop uit zijn om de boel maximaal te belazeren. Door die benadering val je juist sneller weer terug in je oude patroon.'

De Vries: 'Het probleem is volgens mij ook dat alles wat met dak- en thuisloosheid te maken heeft extreem geproblematiseerd en complex gemaakt wordt. In Finland hebben ze de dakloosheid in de kern aangepakt en daar gaan de aantallen naar beneden. Hier neemt het toe en de eerste reactie van ambtenaren is dan dat de situatie in Finland heel anders is. Dat is natuurlijk onzin. Dakloosheid is dakloosheid. In Finland hebben ze hun benadering omgedraaid en dat is alles. Daar beginnen ze bij huisvesting en daar is alles op ingesteld. Heel effectief. In Nederland willen we dakloosheid nog steeds niet zien als huisvestingsprobleem, terwijl er gewoon veel te weinig passende en betaalbare huisvesting is. Waarom valt dakloosheid onder Blokhuis van VWS en niet onder Volkshuisvesting? Dáár begint de stigmatisering.'

Ontstigmatiseren van dakloosheid begint dus door een ander ministerie verantwoordelijk te maken?

De Vries: 'Dat zou heel interessant zijn. We hebben in Nederland geen huisvestingsstrategie. Laten we daar maar eens mee beginnen. Er is een enorme stijging van de zogenaamde 'economisch daklozen' en nu zit iedereen met zijn handen in het haar. Want die vallen niet onder zorg; ja, over een paar jaar als hun problemen erg genoeg zijn. Dan wel.' Eickholt: 'Hoe langer je dak- of thuisloos bent, hoe moeilijker het wordt om de terugweg weer te vinden. Iedereen weet dat. Zo snel mogelijk van de straat en in een gewone woning, of hooguit in kleine groepjes in gewone buurten. Niet in grote voorzieningen allemaal bij elkaar. Zo voorkom je stigma's, ook in hoe mensen over zichzelf denken.'

Marc Räckers
werkt voor Eropaf!

* Wim Eickholt, Machiel Coehorst (red.), *Ex-dakloos, en nu... Krijg je als ex-dakloze je leven weer op de rit?* Utrecht: De Graaff, 2019, ISBN 978-94-93127-01-2